

2000-ben fogunk még élni?

(részlet)

Anyám málnafagyaltszín ruhában támasztotta hátát a cserépkályhának. Szeretett így állni. Apám mindig azt mondta, melegíti a kályhát.

Az asztal lába körül játszottam. Talán dominóból építettem várat. Meglehet: újságot olvastam. Apám nevezte így, ha észrevette, hogy a keresztretvényeket bámulom. Azok a különféle módokon szerteszt dobált fekete kockák a hálókban! Sóvárogva vágytam rájönni a rendszerre.

Apám felállt, járkálni kezdett a szobában. Szokott így fel s alá járni, hiányzott neki a mozgás. Én ott maradtam a szőnyegen, az élet nagy törvényszerűségein töprengve. Miért van az, hogy nyugodtan áll a vár, amíg egy kártyalappal többet nem teszünk rá? Honnan tudhatjuk, melyik az a kártyalap, építőkocka, dominó, ami már sok, amitől minden összedől?

Egyszer csak ezt hallottam:

– Háború lesz.

Háború. Valahogy másképp mondták ezt a szót, mint a többit, hogy így kihallottam az engem körülzsongó beszédből.

Felnéztem.

– Há-bo-jú?

1935-öt írtak, akik már tudtak írni.

Anyám hangját hallok a dunna alól. Könyörög: – Menjenek már el az ablak elől! Kérem, nagyon kérem. – Azután vékonyabb hangon, mintha sírna: – Még megszokja a gyerek...

A gyerek én vagyok. Négyéves vagyok. Apám felállított az ablakdeszkára, hogy jobban lássam a vihart. Gyönyörködünk mindketten a felcikkán és cikcakkban lefutó villámokban. Versenyt kiabálunk a mennydörgéssel: „Itt a vihar! Hahó!”

Anyám meg, szegény, az ágytakaró alá bújt ijedtében. Ő fél a villámlástól, égi morajlástól. De mi ketten bátor férfiak vagyunk. Illetőleg rólam azt állítják némelyek, hogy én kislány vagyok...

„Még megszokja a gyerek...” Megszoktam. Most is kint állok az erkélyen, nézem a közeledő viharfelhőket. A szürkek különböző árnyalatai bomlanak ki előttem – a barnásszürkek nyilván homokot ragadtak fel, a kékeszürkek vizet tartalmaznak. A szél, mely úzi őket, egyes rétegekben gyorsabb, más rétegekben passzívabb, ám a pamacsok üldözésében igen szenvedélyes. Fölöttem tépett foszlányokat kerget, s pillanatok alatt lehúti a levegőt.

Amott már villámlik. De nem az az ezerágú villám csap le a budai hegyekre, amelyeneket gyerekkoromban láttam felszikkanni az alföldi nagy, magas égen, ahhoz túl közel vonulnak a felhők – s a villám inkább csak nyilallik. Dörgést nem is hallok – olyan messze lenne? Vagy már én, az egykori kislány – vagyok olyan süket?

Hányfélék a felhők! Most habkönnyűek érkeznek, hófehérek. Mintha testük sem lenne, csak pára, csak kissé összesűrűsödött levegő, semmiség. Azután váratlanul kapok egy jégkristályszilánkot a kezem fejére. És elered a jégeső, kopog az *erkély* kövezetén, fel-felugrálnak kemény kis jéggolyók, liliputi labdák.

A szüleim szerették egymást. A kor szokásához híven: magázódtak. Azután bekövetkezett az elképzelhetetlen. Apám nem tudta megvédeni a családját. Magát sem tudta megvédeni.

Most, hogy közeledünk az ezredfordulóhoz, sokszor simul a gondolataim közé egy párbeszéd-töredék:

– Kétezerben – mondtam én álmodozva –, kétezerben fogunk még élni?

– Te talán megéled – felelte apám. – Én biztosan nem.

Sajnálkozva mondta. Szívesen megnézte volna a mai világot. És kíváncsi lett volna rám.

Mint a közeledő vihar – s utána a szivárványt. Mert olyat is láttunk együtt nemegyszer. És kiáltoztunk: „Itt a szivárvány! A szép szivárvány!”

Addigra már anyám is előbújt a dunna alól, és átölelve minket állt mögöttünk.

Már dér üli meg ilyenkor, Erzsébet-nap táján, az orgonabokrokat. Életem első tizenhárom évében olyan házban lakhattam, amelyhez kert is tartozott, s ha reggel, iskolába menet, leóvakodtam a kályhából kikotort hamuval gondosan felszórt lépcsőn, a kerítés oldalában már szomorúan dideregni láttam az orgonasövény bokrait, s némi köd is megbújt még ágaik között, holott máshonnan már felszállt.

Azok a gyerekkori kertek sokunk lelkében élnek még, pedig rég odavesztek. A múltkoriban olvastam egy idős hölgynek egy természetvédő műsor apropóján írt levelét – ő sokkal nagyobb kertet veszített el, mint én, valóságos kis angolparkot, s még mindig pontosan meg tudta határozni, melyik lankán vagy melyik mélyedésben milyen és mekkora fa vagy bokor nőtt. Ha érdekelne még rajtam kívül bárkit is, én is fel tudnám mondani, mi me-

Ember Mária író, újságíró, e folyóirat alapító főszerkesztője, 2001. december 31-én hunyt el. Fenti címmel, röviddel halála előtt jelent meg regénye Budapesten.

lyik szegletben volt, hol állt a körtefa, amelynek ágaira zacskókat kötözött apám, s az érlelődő körték mind pont beletaláltak azokba a zacskókba!... Hol volt a szilvafa, amelyet anyám minden évben ki akart vágatni, mert nem termett elég nemes, nagy szemű szilvát, s amelyet apám védőbeszéde évről évre megmentett. Hol voltak a törpe őszibarackfák, amelyeket Kemény Sándor bácsi hozott ajándékba Kecskemétről – őt is megölték Auschwitzban –, újdonság volt az akkor, a törpe őszibarack, a másképp tekeredő ágaival, némiképp más ízű gyümölcsével.

Az a régi kert bennem öregszik. Évszakok váltakozásával eszembe jut újra meg újra. Tegnap egy szem dió gurult elém a pesti járdán, és sok egyéb gond, gondolat között a diófa árnya is mozdult agyamban, a nagy diófáé a kert sarkából, amelynek törzsén úgy váltak ketté az ágak, hogy én kényelmesen üldögélhettem ott a könyveimmel, utazást tehettem a rejtelmes Tibetben, bejárhattam a várkastélyt a Kárpátokban... És csend volt, nem zavart senki; anyám néha felbukkant, mintha sürgős körülnéznivalója lenne, azután visszavonult.

Már dér üli meg ilyenkor, Erzsébet-nap táján, a fák ágait, s hajnali fagyok jéggé dermedtik a vizet az útmenti sár barázdáiban. Egykori osztálytársaim között volt, aki nem sokára, mihelyt beáll a tél, és félméteres hótorlaszokon kell átlábolnia, mire beér a tanyáról a falusi iskolába, gólyalábat fog csatolni a csizmája vagy a bakancsa alá – hogy kímélje a lábait, és (ami még fontosabb) szünetben minket, lányokat ijesztgethessen a magasból! Osztálytársaim voltak a Békási-ikrek, akik közül hamarosan, mihelyt beáll a tél, egyik nap csak az egyik, másik nap csak a másik jön majd iskolába, mert csak egy pár cipőjük volt kettejüknek... S volt, emlékezetemben van és lesz, akit a távoli kastélyból szánon hoz majd be a kocsis, pirosra lakkozott, vidám szánon, pokrócokba bugyolálva...

Hány éves lehettem? Hét, nyolc?

Mentem, mendegéltem a gróf Szapáry utcán. (Később Gorkij utca lett a neve, most megint gróf Szapáry utca.) Kényesen kerülgettem a jéggé fagyott tócsákat. (Vizestócsa-korukban is igyekeztem volna kitérni az útjukból.) Egyszer csak karon ragad két vad osztálytársam, máig sem értem, hogyan lopózhattak olyan halkán mögém.

Erősen markolva jobbról és balról, rávonszoltak a jégre. Szaladtak velem, hogy nekifutásból lendületet kapjunk. Visítottam, nyilván, mint a malac, amikor ölni viszik. Aztán egyszer csak ráéreztem, hogy fut alattam a jég. Sebesen hátrálni kezdtek a háztetők, a fák...

Már dér üli meg ilyenkor, Erzsébet-nap táján, a háztetőkön a cserepeket, de a Weöres Sándor megénekelte szán-csengő ritkán hallható már. Farkas néha még ólálkodik a kertek alatt, mint gyerekkoromban, amikor különösen hideg teleken lejöttek a farkasok a mármárosi hegyekből a Tisza jegén. Az éjszakában néha lövéseket hallottunk ijedten a dunna alatt –, de azután megnyugtatót és álomba segített a behavazott utcák puha csendje. Olykor léptek alatt ropogott a hó, a helyi vadásztársaság tagjai járőröztek, kutyák vonítottak... Akkor már háború volt, azon a kemény télen, amikor Kiss Kálmán bácsi farkasprémmelel bélelt új bekecset varratott magának...

Már dér üli meg az orgonabokrokat ott messze, egy régi ház oldalában. Az a ház sem él már, csak emlékeimben; rég lebontották.

Anyám neve volt Erzsébet.



Egy kép 1999-ből: a soroksári Táncsics Mihály művelődési központban Ember Mária köszönti az idős Ott Györgynét, akinek önéletrajzi írását a *Barátság* is közölte

Bajtai László felvétele